

"תורתך שעשועי"

יו"ל ע"י בית מדרש לבעלי בתים ולגמלאים - קרית הבעש"ט פתח תקוה

"ויאמר נקבה שכרך עלי ואתנה" (בראשית ל', כ"ח)

(2 הסכמי עבודה של יעקב עם לבן ותוצאותיהן)

הסכם עבודה ראשון (בראשית כ"ט, ט"ו - ל') - (טו) ויאמר לבן... הגידה לי מה משכרתי. (יח) ויאמר אעבדך שבע שנים ברחל בתך הקטנה. (כ) ויעבד יעקב ברחל שבע שנים... (כג) ויהי בערב ויקח את לאה בתו ויבא אתה אליו... (כה) ויהי בבקר והנה הוא לאה, ויאמר אל לבן מה זאת עשית לי הלא ברחל עבדתי עמך ולמה רמיתני. (כו) ויאמר לבן לא יעשה כן במקומנו, לתת הצעירה לפני הבכירה. (כז) מלא שבע זאת, ונתנה לך גם את זאת בעבדה אשר תעבד עמדי עוד שבע שנים אחרות.

בשני ההסכמים, היוזם של ההסכם הוא לבן. ובמקרים כאלה, צריכה ידו של העובד להיות על העליונה, כי הרי המעביד מעוניין לסכם אתו חוזה עבודה. ולכן, העובד יכול לדרוש ולקבל תנאים טובים יותר עבור הסכמתו לעבודה. וכאן, אנו עומדים בפני תמיהה, לפרש בקשת יעקב. הוא מבקש לקבל את רחל לאשה, וזאת רק לאחר שבע שנות עבודה. ויוצא, שבמשך שבע שנים אינו מקבל כל שכר על עבודתו, אלא יקבלו רק לאחר שיסיים את כל שנות עבודתו.

ולבן שמח מאד על ההצעה, וניתן להוכיח זאת מזה, שלאחר שמתגלית רמאותו, הוא מציע ליעקב שיעבוד עוד שבע שנים עבור רחל, ומציע מעצמו שיעקב יקבל את רחל מיד, לאחר תום שבעת ימי המשתה עם לאה, ולא מציע שיקבל את רחל רק לאחר שבע שנות עבודה נוספות. ויש לשאול, מדוע יעקב הציע שיקבל את רחל רק לאחר שבע שנות עבודה. ועוד, שלבן לא מבקש עבור רחל יותר משבע שנות עבודה, אלא מסכים מיד לשבע השנים שהציע יעקב מתחילה, ואם לבן לא מתמקח על מספר השנים, נראה שהיה מופתע ממספר השנים הרב שיעקב ביקש, ויתכן שאם יעקב היה מציע פחות שנים, היה לבן גם כן מסכים. ונראה לומר, שיעקב ידע שלבן רמאי גדול, ולכן, הוא לא מבקש שכר כספי, בכדי להרגיע את לבן החמדן, אלא מבקש את רחל.

תוצאות ההסכם הראשון - כישלון - אפשר לסכם ולומר, שלמרות שיעקב הכיר ברמאותו של לבן, ולמרות שעשה כל שביכולתו להצליח בהסכם, וע"י הדגשת כל פרטי ההסכם: **"ברחל בתך הקטנה"**. ובכל זאת לבן הצליח לרמות אותו.

נקודת הכשל - נקודת הכשל היתה טענת לבן: **"לא יעשה כן במקומנו, לתת הצעירה לפני הבכירה"**. ויש לברר, האם יעקב לא היה מודע למנהג המקום. וכן מדוע לבן לא אמר לו זאת מראש, והסכים במפורש לתת את רחל, מבלי להעלות את מנהג המקום?

'אור החיים' הקדוש עונה, שלבן טען שהוא התכוון לעמוד בהסכם, אלא שאנשי המקום מיחו בידו. אך נראה לומר, שטענה זאת אינה מנקה את לבן, כי את מחאת אנשי המקום ידע לפני שבלילה הביא את לאה אל יעקב, והיה צריך לומר לו מראש ולהתנצל על הדבר.

ועל התמיהה, כיצד יעקב לא חשש מראש על בעיה זו, עונה **'אור החיים' הקדוש**, שיעקב חשב שאם מנהג זה מחייב את לבן, אז לבן היה צריך לומר לו מראש, ומכיוון שלא אמר לו, הבין יעקב שלבן לא מתכוון להתייחס למנהג המקום, וזכותו לחתן קודם את הצעירה. וכאשר יעקב ביקש הבה את אשתי, לבן ידע שהוא מתכוון על רחל, ולבן היה צריך אז לומר לו את מנהג המקום, אלא שהוא רמאי, וניצל את האפשרות לרמות, וזו היתה נקודת הכשל של ההסכם הראשון. ואם בכל זאת נשאל, כיצד יעקב נכשל בדבר ולא נתן על לב את הנקודה הזו. נראה לומר, שאנו מאמינים שהכל בהשגחה אלוהית, והדבר נעשה בכדי שיעקב יתחתן גם עם לאה וגם עם רחל.

הסכם עבודה שני (בראשית ל', כ"ה - ל"ו) - (כה) ויהי כאשר ילדה רחל את יוסף, ויאמר יעקב אל לבן שלחני ואלכה אל מקומי ולא רצי. (כו) תנה את נשי ואת ילדי אשר עבדתי אתך בהן ואלכה, כי אתה ידעת את עבדתי אשר עבדתי. (כז) ויאמר אליו לבן אם נא מצאתי חן בעיניך, נחשתי ויברכני ה' בגללך. (כח) ויאמר, נקבה שכרך עלי ואתנה. (כט) ויאמר אליו אתה ידעת את אשר עבדתיך, ואת אשר היה מקנך אתי. (ל) כי מעט אשר היה לך לפני ויפרץ לרב ויברך ה' אתך לרגלי, ועתה מתי אעשה גם אנכי לביתי. (לא) ויאמר מה אתן לך, ויאמר יעקב לא תתן לי מאומה אם תעשה לי הדבר הזה אשובה ארעה צאנך אשמר. (לב) אעבר בכל צאנך היום היום משם כל שה נקד וטלוא וכל שה חום בפשבים וטלוא ונקד בעזים, והיה שכרי. (לד) ויאמר לבן הן, לו יהי כדברך.

גם בהסכם השני לבן הוא זה שיוזם את הצעת העבודה, אך בניגוד להסכם העבודה הראשון שהסתיים בכישלון, הרי שההסכם השני הסתיים בהצלחה גדולה של יעקב, ונעמוד על פרטי ההסכם השני לפי סדר הפסוקים.

פסוק כ"ה: "ויהי כאשר ילדה רחל את יוסף, ויאמר יעקב אל לבן שלחני ואלכה אל מקומי ולא רצי."

ויש להבין, מדוע יעקב מבקש מלבן: **"שלחני ואלכה אל מקומי ולא רצי"**, ולא מודיע לו נחרצות, שלאחר שסיים את חלקו בהסכם ועבד 14 שנה, הרי שהחליט לחזור לארצו. ומשתמע מדבריו של יעקב, שאם לא יתן לו את נשיו וילדיו הוא לא ילך. וכמו שאומר **'רש"י'**: **"תנה את נשי וגו' - איני רוצה לצאת כי אם ברשות"**. ותמוה הדבר. **"רד"ק'** מסביר, שיעקב חשש שכל זמן שרחל לא ילדה אז לבן לא יתן לו ללכת מחשש שיגרש את רחל כי לא ילדה ילדים. ולכן, רק לאחר שרחל ילדה את יוסף, ביקש את רשותו ללכת.

פסוק כ"ו: "תנה את נשי ואת ילדי אשר עבדתי אתך בהן ואלכה, כי אתה ידעת את עבדתי אשר עבדתיך."

ופלא הדבר שבפסוק כ"ו, חוזר ומבקש: **"תנה את נשי ואת ילדי אשר עבדתי אתך בהן ואלכה"**. ועוד, מצדיק את בקשתו לקבל את נשיו, כי הוא עבד עבורם, והוא ביצע את עבודתו בצורה מושלמת, ואומר: **"כי אתה ידעת את עבדתי אשר עבדתיך"**, ולבן לא יכול לטעון, שיעקב לא מילא בשלימות את הסכם העבודה.

ונראה לומר, שלאחר שביקש מלבן בפסוק כ"ה: **"שלחני ואלכה אל מקומי ולא רצי"**, הוא לא זכה מיד למענה חיובי מלבן, לכן חשב יעקב שהוא צריך להשמיע שוב את הבקשה בתוספת טענה יותר משכנעת. ולכן, מציין את העבודה המושלמת שעבד עבור נשיו וילדיו, ולכן מגיע לו שלבן יסכים לתת לו ללכת.

ויתכן, שיעקב נהג כך, כמנהג של חכמה, ובבקשה כזו נתן ללבן הרגשה של אדנות, כאילו הכל שלו, ויעקב מבקש מלבן שיתן לו את נשיו. ונראה, שנהג כך, כי בכל מקרה כל הכח עכשיו בידי יעקב, וברצונו יכול לקחת את נשיו וילדיו וללכת, וכמו שעשה לבסוף, אלא נהג בו מנהג חזקים ונתן את הכבוד ללבן, בכדי שלא יחפש עלילות לעכב את יעקב. ובעל **'צירי המור'** אומר: **"שאל לו רשות דרך מוסר"**.

רצונו של לבן בהמשך עבודתו של יעקב

פסוק כ"ז: "ויאמר אליו לבן אם נא מצאתי חן בעיניך, נחשתי ויברכני ה' בגללך".

בתגובתו המילולית הראשונה, מודה לבן שכל הצלחתו נבעה בגלל יעקב. ומה ניתן להבין, שלבן לא רוצה לוותר על המשך עבודת יעקב. **ועכשיו**, ניתן גם להסביר, את פשר שתיקתו של לבן לאחר הבקשות של יעקב **בפסוקים כ"ה - כ"ו**, שיתן לו ללכת לארצו, כי התוכנית שלו היתה שיעקב ימשיך לעבוד אצלו. אך לא אמר זאת במפורש כבר בהתחלה, אלא רק לאחר שבסוף **פסוק כ"ו** מציין יעקב את עבודתו המושלמת אצל לבן, רק אז מנצל לבן את ההזדמנות, ואומר לו שהוא יודע שאכן כל הצלחתו היתה בגלל יעקב. ובזה, נותן את הבסיס לבקשה שימשיך לעבוד אצלו.

פסוק כ"ח : "וַיֹּאמֶר, נִקְבָּה שְׂכָרְךָ עָלַי וְאֶתְנָה."

ומבלי לשאול קודם, האם יעקב מוכן לוותר על תוכניתו, ולהישאר לעבוד אצלו, לבן ניגש מיד לפרט העיקרי בהסכם, ואומר לו שינקוב בשכר שהוא מעוניין בו, ולבן יתן לו את השכר שינקוב בו ללא כל ויכוחים.

רעיון מרכזי - רצונו של יעקב בהמשך עבודתו אצל לבן

פסוקים כ"ט - ל' : "וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲתָה יֹדַעְתָּ אֶת אֲשֶׁר עֲבַדְתִּיךָ, וְאֵת אֲשֶׁר הָיָה מְקַנְךָ אֹתִי. כִּי מַעֲט אֲשֶׁר הָיָה לְךָ לִפְנֵי וַיִּפְרָץ לְרֵב וַיִּבְרָךְ ה' אֶתְּךָ לְרִגְלִי, וְעַתָּה מְתִי אֶעֱשֶׂה גַם אֲנִכִּי לְבֵיתִי."

והנה פלא, היינו מצפים שיעקב יודה ללבן על שהוא מעריך את עבודתו, אך עז רצונו לחזור לארצו, אך במקום זאת בשני פסוקים מפורטים, הוא חוזר ומתאר ללבן, את ההצלחה שהיתה לו מה' בזכות יעקב.

ונראה לומר, שלאחר שיעקב עבד 14 שנה עבור לאה ורחל, וגרם לשפע גדול ללבן, ולא קיבל שכר נוסף על עבודתו. הבין, שמעכשיו הוא צריך לעשות לביתו, כלומר, שעבודתו תשא הכנסות לעצמו. הוא גם היה מודע לכך, שמההצלחות שיש לו בבית לבן, הוא יכול גם להפיק הכנסות לביתו, שהם הבסיס כבר קיים, שיש ללבן הרבה עדרי צאן, ויכול לקבל בשכרו חלק מהרווחים, בעוד שאם ילך לארצו, יצטרך להתחיל הכל מהתחלה, דבר שכרוך בקשיים התחלתיים. ולכן, יעקב מעדיף להמשיך את עבודתו אצל לבן תמורת הסכם עבודה הוגן.

ויתכן, שאולי אף רמז לכך ללבן כבר בפסוק כ"ו, שבו אמר לו : **"כִּי אֲתָה יֹדַעְתָּ אֶת עֲבַדְתִּי אֲשֶׁר עֲבַדְתִּיךָ"**, ושאלנו לעיל, לשם מה הוא הוסיף דברים אלה, ועכשיו נוכל לומר, שכבר אז רמז לו שיהיה מוכן להמשיך ולעבוד אצלו.

ועכשיו גם יובן, מדוע מיד לאחר דבריו של יעקב בפסוק כ"ז, מיד ניגש לבן לעצם ההסכם ואומר לו **בפסוק כ"ח : "נִקְבָּה שְׂכָרְךָ עָלַי וְאֶתְנָה"**. כי הבין בצורה וודאית שיעקב מעוניין להמשיך לעבוד אצלו.

ונראה, שניתן לחזק רעיון זה, כי יש לשאול, הרי אמו אמרה לו שבבוא הזמן היא תשלח לקרא לו, ובפסוקים אלו אנו לא מוצאים במפורש שרבה שלחה לקרא לו בחזרה. ואז ממאי נפשך, אם יעקב קיבל קריאה מאמו לשוב, אז איך הוא נשאר לעוד 6 שנות עבודה. ואם לא קיבל קריאה לחזור, אז מדוע אומר ללבן שהוא מעוניין לשוב לביתו? ואנו רואים שרק לאחר 6 השנים הללו, ה' מתגלה אל יעקב ואומר לו : **"שוב אל ארץ אבותיך"** (ל"א, ג').

ומכאן, ניתן לשער, שיעקב עדיין לא קיבל קריאה מאמו לשוב הביתה, ונאלץ להישאר בחרן, אלא שהוא צריך עכשיו לדאוג לביתו, ולא שכל ההכנסות ילכו ללבן, וכמו שהוא אומר **בפסוק ל' : "וְעַתָּה מְתִי אֶעֱשֶׂה גַם אֲנִכִּי לְבֵיתִי"**.

ולכן, נראה לומר, שיעקב רצה להמשיך ולעבוד אצל לבן, אך בכדי שייגיע לתנאים טובים יותר בהסכם, הוא אומר ללבן, שברצונו לשוב לארצו, דבר שהוא נכון ואינו שקר. ובזה, שמבקש את רשותו של לבן, גם בזה רומז שרצונו לחזור לביתו הוא לא דבר החלטי באופן מדי.

ויש לשאול, לאחר שלבן מבקש מיעקב **בפסוק כ"ח** שינקוב את שכרו ויתן לו את בקשתו, מדוע יעקב לא מנצל מיד את נדיבות לבו של לבן ונוקב בשכרו, ובמקום זאת חוזר במשך שני פסוקים שוב ומפרט את ההצלחה שלו בעבודה.

ונראה לומר, שהצעת לבן : **"נִקְבָּה שְׂכָרְךָ עָלַי וְאֶתְנָה"**, נראתה לו ובצדק לא אמינה. כי איך אומר מראש שיסכים לתת כל סכום שבו ינקוב יעקב, לא מציאותי לשמע מלבן דברים כאלה? אלא וודאי שכבר עלתה בליבו תוכנית איך לא לקיים את הסכמתו. ולכן, שוב חוזר ומפרט את הצלחתו בעבודה, בכדי שלבן יבין, שכל סטייה מההסכם תביא להפרת ההסכם, ולהפסקת העבודה, ולכן יצא ניזוק מהדבר.

פסוק ל"א : "וַיֹּאמֶר מֶה אֶתָּן לְךָ" - בעקבות דברי יעקב, מבין לבן שהסכמתו מראש לתת כל מה שיבקש יעקב, נראית תמוהה עד כדי חשד. ולכן משנה את נוסח דבריו, ושואל את יעקב מה הוא רוצה שיתן לו תמורת עבודתו.

המשך פסוק ל"א : "וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לֹא תֶתֶן לִי מְאוּמָה" - כאן נוהג יעקב בחכמה רבה, כי ידע שאם ינקוב בשכר כל שהוא, לבן יתחיל לעשות חשבונות איך להוריד את המחיר. ולכן אומר ללבן החמדן - **"לֹא תֶתֶן לִי מְאוּמָה"**, ולבן יסכים, כי אינו צריך להוציא דבר מכיסו.

ולפני שיעקב מציע לו את השכר שהוא מעוניין בו, יש לציין, שהוא יודע שהמעמד שלו בהסכם הזה, הרבה יותר חזק מהמעמד שהיה לו בהסכם הראשון, כי בהסכם הראשון הוא עדיין לא הוכיח את יכולותיו בעבודה, כי היה אצל לבן רק חודש ימים, וגם לבן ידע שיעקב מעוניין ברחל, ויהיה מוכן גם לתנאים קשים בשביל למלא את רצונו, תנאים שלבן עצמו לא היה צריך להציב, כי יעקב בעצמו הציב אותם בהסכם. אך בהסכם השני יעקב מצד אחד כבר לא צריך דבר מלבן, ומצד שני הוא הוכיח את יכולותיו בעבודה, וזה יגרום ללבן להסכים לתנאים שיציב לו יעקב.

פסוק ל"ב : "אֲעֹבֵר בְּכָל צֹאנֶךָ הַיּוֹם הַזֶּה מִשֶּׁם כָּל שֶׁהָ נֶקֶד וְטֹלָא וְכָל שֶׁהָ חוּם בִּפְשָׁבִים וְטֹלָא וְנֶקֶד בְּעִזִּים, וְהִיָּה שְׂכָרִי."

והרעיון שמעלה יעקב הוא הסכם מופלא, שלא מותיר ללבן שום ברירה והוא מסכים. אף פעם לבן לא צריך להוציא כסף מכיסו. גם את הצאן שיעקב אמור לקבל, לבן לא צריך לקחת מציאנו ולהעביר ליעקב. אלא סוג מסוים שייולדו יעקב יקח לעצמו. ההסכם היה, שיעקב יסיר מהצאן כל שם נקוד או טלוא או חום, וכל עז שהוא טלוא או נקוד, ויתן ביד בני לבן. ואצל יעקב יישארו רק הצאן הלבנות, ומאז והלאה רק אלו שייולדו עם הסימנים הללו יהיו ליעקב. הסיכוי שזה יקרה בצורה טבעית הוא סיכוי נמוך מאד. ולבן מסכים. ובהשגחה אלוהית הוא הצליח, ככתוב **בפסוק מ"ג : "וַיִּפְרָץ הָאִישׁ מֵאֵד מֵאֵד, וַיְהִי לוֹ צֹאן רְבֹת וּשְׁפָחוֹת וְעֲבָדִים וְגִמְלִים וְחֻמְרִים"**.

לע"נ הנרצחים, לרפואת כל הפצועים, להחזרת כל החללים, תשועת ה' כהרף עין.

לעילוי נשמת - הגיליונות והלימוד מוקדשים לע"נ : ר' ישראל יצחק בן יעקב קנר ז"ל. ר' משה חיים בן שרגא פייבל הלוי שוורץ ז"ל. ר' אברהם הכהן בן חנוס ז"ל. ולעילוי נשמות - 'חללי נצר אחרון' שמטעם ארגון - 'עמיתים'. ולע"נ אחי היקר ר' גרשון מאיר אינגבר ז"ל שנלב"ע בחוה"מ פסח תשפ"ה

עברנו ללמוד בבית הכנסת 'קהל חסידים'. ניתן להטטרף גם דרך הזום, לפרטים נא לפנות למייל למטה.

שעה 11.15 - שיעור בגמרא מסכת פסחים. שעה 12:00 - שיעור באור החיים הקדוש.

ביום ה' שיעור בפרשת השבוע (שיעור זה מתפרסם בסוף השבוע בבתי הכנסת בעלון של בית המדרש)

לפרטים נא לפנות בטלפון - 0545398058. לתגובות הערות והארות ולקבלת הגיליון במייל, גם במהדורה מורחבת,

נא לפנות לכתובת - ingber@bezeqint.net